

TURLI YOSH GURUHLARIDA GEOMETRIK SHAKLLAR SHAKLLANTIRISHNING METODIK USULLARI

Irisboyeva Yo.O`.

*Renessans ta`lim universiteti Pedagogika fanlari va psixologiya
fanlari kafedراسi dotsenti*

**Tayanch so`zlar:** silindr, stakan, stolba, konus, minora, geometrik etalonlar, oval, konus, to`g`ri to`tburchak, doira, uchburchak. geometrik shakl, teng yonli uchburchak, predmet konturi.

Ключевые слова: цилиндр, стакан, колонна, конус, башня, геометрические стандарты, овал, конус, прямоугольный прямоугольник, круг, треугольник. геометрическая форма, равносторонний треугольник, контур объекта.

Key words: cylinder, glass, column, cone, tower, geometric standards, oval, cone, right rectangle, circle, triangle. geometrik shape, equilateral triangle, object outline.

Резюме:

Ushbu maqolada turli yosh guruhlarida bolalarning geometrik shakllar shakllantirishning metodik usullaridan, predmetlar shakli va geometrik figuralarni idrok qilishida didaktik o`yinlardan faoydalanilinish muhim ahamiyat kasb etishi haqida yoritilgan.

Резюме:

В данной статье поясняется, что использование дидактических игр у детей разных возрастных групп имеет важное значение для методических приемов формирования геометрических фигур, восприятия формы предметов и геометрических фигур.

Summary:

In this article, it is explained that the use of didactic games in children of different age groups is important for the methodical methods of forming geometric shapes, the perception of the shape of objects and geometric figures.

Kichik guruhda bolalarni geometrik shakllar bilan tanishtirish. Uch yoshli kichkintoylar dumaloq buyumlarni va burchaklari bor buyumlarni farq qilishga, ya`ni buyumlarning shakllarini elementar tahlil qilishga o`rgatiladi.

Qarash uchun geometrik shaklga ega bo`lgan, detallari yo`q oddiy shakldagi buyumlar tanlanadi. Buning uchun dastlab, har xil rangdagi, ammo bir xil shakldagi, bir xil buyumlardan, masalan: uchburchak, kvadrat, to`g`ri to`rtburchak shaklidagi bayroqchalardan foydalanish maqsadga muvofiq, bu kichkintoylarga shakl alomatini ajratishga yordam beradi. Shundan keyin har

to‘xtaydi, burchakni aylanib, yana nariga ketadi. Yana bir marta burchakkacha boradi, burchakni aylanadi, yana nariga ketadi”, – deb tushuntiradi tarbiyachi. U shaklni aytadi, “Bu – uchburchak”, uning qanday rangda ekanini so‘raydi, bolalarning e‘tiborini uchburchakning tomonlari borligiga, ular 3 ta ekaniga, burchaklari borligiga va ular ham 3 ta ekaniga qaratadi. Shundan keyin tarbiyachi bolalardan o‘z uchburchaklarini ko‘rsatishni, ularni sanashni, uning burchaklari nechta ekanini so‘raydi. Keyingi mashg‘ulotlarda uchburchak bilan kvadrat shunga o‘xshash taqqoslanadi, shundan keyin esa doira, kvadrat va uchburchak bir vaqtda taqqoslanadi.

Tarbiyachi bolalar e‘tiborini uchburchaklar, doiralalar va kvadratlar katta o‘lchamli ham, kichik o‘lchamli ham bo‘lishiga qaratadi, har xil rangli katta va kichik shakllarni ustiga qo‘yish usuli bilan taqqoslashni taklif qiladi, shakli bir xil bo‘lgan shakllar har xil rangli va har xil o‘lchamli bo‘lishi mumkinligini tushuntiradi.

Katta guruhlarda bolalarni geometrik shakllar bilan tanishtirishda katta guruhga kelguncha bolalarda etarlicha katta sensor tajriba to‘plangan va shakllarni tekshirish ko‘nikmasi takomillashgan bo‘ladi. Tarbiyachi bolalarning geometrik shakllarning shakllari haqidagi bilimlarini mustahkamlash uchun o‘rta guruh materialini takrorlagandan keyin, ularga atrofdagi buyumlardan doira, uchburchak, kvadrat shaklini topishni o‘rgatadi. Masalan, u tarelkaning tagi, stol ustining sirti, fortochka, qog‘oz varag‘i va boshqalar qanday geometrik shaklni eslatadi, deb so‘raydi. Tarbiyachi “Loto” tipidagi o‘yin tashkil qilishi mumkin. Bolalarga rasmlar har biriga 3-4 tadan beriladi, ular shu rasmlar orasidan tarbiyachi ko‘rsatayotgan shaklga o‘xshash shaklni izlashlari kerak. Shundan keyin bola nima topganini aytadi va gapirib beradi.

Tarbiyachi yordamida bolalar geometrik shakllardan har xil naqshlar, o‘zlariga tanish buyumlar: uchburchaklardan gilam, kvadrat va doiralardan avtomobil, kvadratlar va uchburchak-lardan qayiq va boshqa narsalar tuzadilar. Katta guruhda bolalar yangi tushuncha – “kvadrat” bilan tanishtiriladi. Bunda tarbiyachi bolalarda mavjud bo‘lgan kvadrat haqidagi tasavvurlardan foydalanadi.

Maktabga tayyorlov guruhlarda bolalarni geometrik shakllar bilan tanishtirishda maktabga tayyorlov guruhida bolalarning shakl haqidagi bilimlari mustahkamlanadi va bir tizimga solinadi. Bolalar maktabga borgunlariga qadar quyidagi geometrik shakllarni farq qilish, nomlarini aytish, asosiy xossalari va belgilarini bilishlari kerak: doira, oval, to‘g‘ri to‘rtburchak, kvadrat, uchburchak, to‘rtburchak, shar, kub va silindr. Bu shakllarni bolalar rangi, kattaligi, proporsiyasi, u yoki bu shakllarning fazoviy holatlaridan qat’i nazar

bilishlari, hayotiy buyumlardan o‘zlariga tanish shakllarni topa olishlari kerak. Bu ishga, odatda mashg‘ulotlarning bir qismi ajratiladi.

Mashg‘ulotlarda shu maqsadlarda o‘yinlar o‘tkaziladi, bu o‘yinlarning shartiga ko‘ra, bolalar atrofda buyumlardan o‘zlariga tanish geometrik shakllarni topishadi. Masalan, tarbiyachi kvadrat shaklidagi buyumlarni aytishni taklif qiladi. Buyumni to‘g‘ri topib, uning shakli haqida gapirib bergan har qaysi bola bittadan rag‘bat kartochkasini oladi. Ko‘p buyum aytgan (ko‘p rag‘bat kartochkasi to‘plagan) bola yutib chiqadi. Tarbiyachi buyumni ko‘rsatmasdan, uning tasviri tushirilgan kartochkani ko‘rsatishi mumkin.

Bolalar olgan bilimlarni sistemaga solish, ularga ba‘zi buyumlar orasidagi munosabatlarni tushunib olishda yordam berish muhim vazifalardan biridir.

Bolalarni to‘g‘ri to‘rtburchak va kvadrat modellaridan foydalanib, “to‘rtburchak” tushunchasi bilan tanishtirilgan. Endi, ularga to‘g‘ri to‘rtburchak 4 ta burchagi va 4 ta tomoni bo‘lgan shakl ekanini tushuntirilsa bo‘laladi. Bolalarga bir nechta topshiriq berish mumkin, ya’ni ular to‘rtburchak shaklidagi qanday buyumlarni bilishlarini, rasmda tasvirlangan buyumlar shaklini aytishlarini so‘rash va shu kabi topshiriqlarni berish mumkin.

Xulosa qilib aytganda turli yosh guruhlarida bolalarning predmetlar shakli va geometrik figuralarni idrok qilishida didaktik o‘yinlardan faoydalanilinish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar:

1. Hasanboyeva O.U. va boshqalar. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. –T.: Ilm ziyo, 2006 yil.
2. Jumayev M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi va nazariyasi. T, 2007 yil.
3. Ирисбаева Ё. У. Связная речь-главное достижение в речевом развитии детей дошкольного возраста //Экономика и социум. – 2021. – №. 10 (89). – С. 695-698.
4. Musaev A. Technologies for organizing independent education of students in a digital educational environment //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – T. 3. – №. 1. – С. 146-149.
5. Irisbayeva Y. Future Educators Professional Readiness to Interact with Preschool Children //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.
6. Irisbayeva Y. Professional readiness of future educators to interact with children of preschool age // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – T. 7. – №. 7.